

# ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ  
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, УПРАВЛІННЯ  
ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК



## **СОЦІАЛЬНА РОБОТА: СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

---

**МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ  
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ  
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ  
18 ГРУДНЯ 2025 РОКУ**

**Львів – 2026**

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Факультет психології та соціального захисту

Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:  
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали  
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції  
з міжнародною участю  
18 грудня 2025 року

Львів – 2026

**УДК 316.4.05: 009. 37.032**

**Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток.**  
Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 грудня 2025 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2026. 590 с.

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (грудень 2025 р.) присвячені стратегічним змінам у системі соціальної роботи під впливом воєнного стану. У збірнику проаналізовано перехід до розвивальної парадигми та впровадження інноваційних технологій у соціальну політику. Особлива увага приділена комплексній підтримці ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від наслідків бойових дій. Матеріали охоплюють широкий спектр тем: від психологічної реабілітації та соціального супроводу в секторі безпеки до новітніх методів соціального менеджменту та взаємодії державних і громадських інституцій.

Опубліковані тези мають вагомe значення для модернізації вищої освіти та практичної діяльності. Вони спрямовані на: вдосконалення професійної освіти, формування компетентностей, професійних навичок майбутніх соціальних працівників, сприяння активному обміну досвідом між науковою спільнотою та практикуючими спеціалістами, розробку адаптивної та професійної моделі діяльності фахівця соціальної сфери, що відповідає викликам сучасності.

Це видання стане цінним ресурсом для широкого кола читачів, які прагнуть глибоко зрозуміти виклики, що постали перед соціальною сферою в часи війни та масштабних суспільних змін. Книга пропонує ґрунтовний аналіз пріоритетів розвитку галузі. Особливу увагу приділено стратегіям післявоєнного відновлення, що робить видання актуальним як для науковців, так і для практиків.

**Головний редактор: НАГІРНЯК Михайло Ярославович**

кандидат історичних наук, доцент  
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук  
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку вченою радою  
факультету психології та соціального захисту  
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності  
(Протокол № 3, від 23 січня 2026 р.)*

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2026

© Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук 2026

© Нагірняк М.Я. 2026

- Садовська С.** Цифрова залежність як символ втечі: досвід майбутніх рятувальників у віртуальних світах під час війни ..... 309
- Стронська І.-О.** Розвиток критичного мислення майбутніх соціальних працівників в кризових умовах..... 312
- Чорноштан Є.** Професійна підготовка соціальних працівників в Україні: сучасні тенденції та виклики..... 316
- Чедрик О.** Психологічна стійкість соціальних працівників в умовах війни..... 320
- Дорохін А., Копельчак М.** Соціально-професійна адаптація ветеранів у системі ступеневої підготовки педагогів будівельного напрямку в умовах кластера..... 324
- Комарницька Н.** Лінгводидактичні стратегії формування комунікативної адаптивності та національної свідомості майбутніх кваліфікованих фахівців сфери обслуговування 330
- Лаврецький Р.** Асертивність у професійній діяльності соціального працівника: теоретичні засади, емпіричні інструменти та практичні аспекти..... 336
- Хізанов О.** Психосоціальна підтримка та перша психологічна допомога як обов'язковий модуль тактико-спеціальної підготовки поліцейських..... 342
- Лучка І.** Соціально-емоційна підтримка сім'ї в освітньому процесі початкової школи ..... 346
- Ліпницька Н.** Емпатія як ключова складова професійної діяльності поліцейських..... 350
- Терлецька О.** Професійне вигорання соціальних працівників в умовах повномасштабної війни в Україні: чинники, прояви та шляхи профілактики..... 353
- Тимчук Л.** Партиципативні елементи в структурі професійного стандарту фахівця соціальної роботи..... 358

- Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2025.
4. Боско Н.М. Методика реалізації міждисциплінарних зв'язків у професійній підготовці студентів фахових коледжів із застосуванням ІКТ: дис. ... д-ра філософії : 015. Кривий Ріг, 2024.
  5. Джурило А.П. Синергія шкільної освіти з професійною на рівні старшої школи в країнах ЄС. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 13(41). С. 452–462.
  6. Шестель О.Г., Старинець О.А., Данилюк А.М. Роль кроскультурної комунікації в професійній діяльності фахівців сфери послуг і харчування. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2025. № 2(16). DOI: 10.32782/2708-4949.2(16). 2025. 21.

**Роман ЛАВРЕЦЬКИЙ**

Львівський державний університет  
безпеки життєдіяльності

## **АСЕРТИВНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ЕМПІРИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

Асертивність як наукове поняття упродовж останніх десятиліть набула значної актуальності в психології, педагогіці та соціальній роботі. Для соціального працівника, професійна діяльність якого передбачає постійну взаємодію з вразливими верствами населення, установами та міждисциплінарними командами, особливої ваги набуває здатність чітко й аргументовано висловлювати власну позицію, відстоювати професійні межі та водночас демонструвати повагу до особистості клієнта. У зв'язку з цим

асертивність виступає необхідною умовою ефективного виконання професійних функцій.

Професійна діяльність соціальних працівників характеризується підвищеними вимогами до розвитку комунікативних, емоційних і соціальних компетентностей. Працюючи з клієнтами, які перебувають у складних життєвих обставинах, фахівці соціальної сфери мають поєднувати здатність до співпереживання й підтримки з умінням ухвалювати відповідальні рішення, зберігати професійну дистанцію, протидіяти маніпулятивним впливам і проявам агресії. У цьому контексті формування асертивності постає як важливий складник професійної підготовки соціальних працівників.

У психологічній науці феномен асертивності розглядається як інтегральна характеристика особистісної активності, що охоплює такі риси, як упевненість у собі, самостійність, ініціативність, емоційна врівноваженість, наполегливість, здатність до саморегуляції та рефлексії, уміння доводити діяльність до завершення. Сукупність зазначених якостей формує структурну основу асертивності як стійкої особистісної властивості.

У працях Роберта Альберті та Майкла Еммонса асертивність розглядається, як “форма соціально адаптивної поведінки, що передбачає відкриту та пряму комунікацію власних думок, почуттів і потреб із одночасною повагою до прав інших людей” [7]. Ці ж дослідники обґрунтували концепцію асертивності, як необхідну навичку для ефективної комунікації. Без сумніву, без ефективної комунікації соціальний працівник не може якісно виконувати службові обов’язки. Завдяки розвитку асертивності, як особистісної якості, фахівці соціальної роботи у взаємодії з клієнтами уникають пасивності та агресії, створюють атмосферу довіри, чітко визначають очікування та межі, а також підтримують конструктивний діалог. Результати досліджень Ейліна Гамбрілла та Чарльза Річі засвідчують, що

розвиток асертивності тісно пов'язаний із формуванням соціальної компетентності та навичок емоційної регуляції [8].

У працях зарубіжних психологів асертивність здебільшого пов'язана з такими соціально-психологічними категоріями, як успішність, самостійність, упевненість. У наукових працях вітчизняних психологів цей феномен частіше можна зустріти в контексті таких понять, як відповідальність, особистісна позиція, моральна переконаність, уміння протистояти груповому тиску [5, с. 171].

Українські дослідники, зокрема Сергій Максименко та Лідія Орбан-Лембрик, розглядають асертивність, як “важливий елемент міжособистісної взаємодії та професійної стійкості” [2; 1]. У межах соціальної роботи асертивність дедалі частіше аналізується як складова професійного розвитку та психологічної готовності до виконання складних службових завдань.

Асертивна поведінка пояснюється, як самостверджувальна, заснована на суб'єктності особистості, здатності відстоювати свої права та думки за умови самоповаги й поваги до інших, усвідомлюючи міру власних і нав'язаних впливів на поведінку. Вона також проявляється у впевненості, почутті власної гідності, чіткому та ввічливому формулюванні своїх думок, потреб і почуттів, вмінні говорити “ні”, адекватному оцінюванні себе й оточуючих; усвідомленні особистих потреб та інтересів; розумінні власних цілей, намірів і шляхів подальших дій, за умови відкрито та без дискомфорту про це заявляти; повазі до прав та інтересів інших людей; здатності досягати поставлених цілей, не маніпулюючи іншими; умінні переконувати, завойовувати прихильність, звертатися за порадою чи допомогою до інших учасників міжособистісної взаємодії; здатності укладати компромісні рішення; встановлювати ділові контакти та партнерські відносини та ін. [4, с. 180]

Для соціального працівника асертивність є особливо значущою в умовах високого професійного навантаження,

обмежених ресурсів та необхідності роботи з клієнтами з девіантною або асоціальною поведінкою. Як зазначає Антон Стойков, асертивність належить до ключових особистісних навичок, що забезпечують ефективну взаємодію між соціальними працівниками та їхніми клієнтами [13]. Формування асертивності дозволяє виходити за межі власного “я”, знаходити позитив у несприятливих умовах, легко адаптуватися соціально й особистісно, позитивно змінювати поведінку в діяльності та спілкуванні, знаходити внутрішню силу, відчувати відповідальність за власні дії та їх наслідки, ухвалювати рішення в умовах невизначеності.

На думку української дослідниці Олени Щіпановської, асертивний стиль поведінки є конструктивним як у професійній діяльності, так і в міжособистісному спілкуванні, оскільки дозволяє зберігати продуктивні взаємини навіть у конфліктних умовах. Він допомагає знаходити взаємоприйнятні рішення і зберігати конструктивні стосунки навіть у дуже складних конфліктних ситуаціях [6, с. 171].

Асертивність є ефективним елементом попередження професійного вигорання соціальних працівників, що критично важливо для їх довготривалої ефективної діяльності. Вона дозволяє соціальному працівнику зберігати психологічні межі, не боятися говорити “ні”, встановлювати адекватне навантаження та протидіяти маніпуляціям. Під час кризових втручань асертивність допомагає працівнику залишатися врівноваженим, не втягуватись у деструктивні моделі поведінки клієнтів та формувати реалістичні плани допомоги. На думку Патриції Макбрайд, “асертивні соціальні працівники досягають прийнятних компромісів, але не поступаються собою” [9].

Світова практика оцінювання асертивності включає низку валідних методик, серед яких особливе місце посідає шкала асертивності Спенсера Ратуса, спрямована на вимірювання здатності особистості відкрито та

результативно висловлювати власну позицію [12]. Натомість, опитувальник/тест на асертивність Ейліна Гамбрілла та Чарльза Річі оцінює як реальну асертивність, так і ступінь тривожності в ситуаціях, що вимагають упевненості [8]. Це робить його цінним для оцінки потреб соціальних працівників у розвитку комунікаційних навичок. Поведінкова методика Ратуса–Невіда аналізує реальні або змодельовані комунікативні ситуації та дає змогу робити обґрунтовані висновки щодо стилю професійної поведінки фахівця [11].

В українській практиці соціальної роботи використовуються адаптовані опитувальники соціально-психологічної компетентності, зокрема Комплексна оцінка стану особистості або клієнта, а також авторські методики вітчизняних психологів. Світова практика включає рольові ігри, когнітивну реструктуризацію, “я-повідомлення” та моделювання комунікативних ситуацій. Супервізія надає можливість аналізувати професійні труднощі, формувати навички захисту меж, рефлексувати власні реакції. Саморефлексія допомагає формувати асертивну позицію, підвищує якість комунікації та сприяє ефективному розвитку фахівця.

З метою розвитку асертивності соціальних працівників, варто прислухатись до наступних практичних рекомендацій, які пропонують закордонні та вітчизняні дослідники у даній сфері: 1) використовувати емпіричні методики для самооцінки; 2) застосовувати техніки асертивної комунікації; 3) дотримуватися професійних меж; 4) проходити супервізію; 5) розвивати навички емоційної регуляції.

Отже, Отже, асертивність виступає однією з ключових професійних компетентностей соціального працівника, оскільки забезпечує ефективну комунікацію, сприяє збереженню професійних меж, знижує ризик емоційного вигорання та підвищує якість взаємодії з клієнтами. Розвинена асертивність дозволяє фахівцеві чітко визначати професійні цілі, відповідально ухвалювати рішення та реалізовувати власний потенціал у професійній діяльності.

Застосування емпіричних інструментів оцінювання асертивності створює підґрунтя для цілеспрямованого розвитку цієї якості, що, своєю чергою, істотно підвищує ефективність соціальної роботи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціально-психологічна компетентність особистості. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
2. Максименко С.Д. Основи психологічної теорії діяльності. Київ : КММ, 2019.
3. Скрипкіна О.В. Комунікативна компетентність у професійній діяльності соціальних працівників. *Соціальна робота і психологія*. 2020. Т. 15, № 2. С. 44–52.
4. Марчук Л.В. Соціально-психологічні особливості формування асертивної поведінки у професійному становленні майбутніх психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2016. 225 с.
5. Мойсенко В.В. Аналіз наукових підходів до дослідження поняття “асертивність”. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Т. 1, вип. 5. С. 170–174.
6. Щіпановська О.Р. Теоретичний аналіз основних підходів до визначення асертивності й асертивної поведінки в зарубіжній та вітчизняній психології. *Актуальні проблеми психології*. 2012. Т. 1, вип. 35. С. 167–171.
7. Alberti R.E., Emmons M.L. *Your perfect right: Assertiveness and equality in your life and relationships*. Oakland : New Harbinger Publications, 2017.
8. Gambrill E., Richey C. An assertion inventory for use in assessment and research. *Behaviour Therapy*. 1975. Vol. 6, no. 4. P. 550–561.
9. McBride P. *The Assertive Social Worker*. London ; New York : Routledge, 2016. 240 p.

10. Maslach C., Leiter M.P. Burnout: The cost of caring. Hoboken : Wiley, 2021.
11. Nevid J.S., Rathus S.A. Psychology and the challenges of life. Hoboken : Wiley, 2016.
12. Rathus S.A. A 30-item schedule for assessing assertive behavior // *Behavior Therapy*. 1973. Vol. 4, no. 3. P. 398–406.
13. Stoykov A. Dynamics of assertive behavior in the social work students. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, no. 28. P. 14–21.

**Олексій ХІЗАНОВ**

Національна академія внутрішніх справ

**Науковий керівник:** капітан поліції **САТИРОВ А.М.**

## **ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ТА ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЯК ОBOB'ЯЗКОВИЙ МОДУЛЬ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

Психосоціальна підтримка та перша психологічна допомога в умовах повномасштабної збройної агресії рф формують для Національної поліції новий стандарт професійної діяльності, який стосується щоденної служби у прифронтових, деокупованих і тилкових громадах. Поліцейські працюють із людьми, які пережили обстріли, окупацію, тривалу ізоляцію, втрату житла або родичів, а також із військовослужбовцями після демобілізації, що повертаються у громади зі складним бойовим досвідом. Під час реагування на подію поліцейський стає першою державною посадовою особою, до якої звертається постраждала людина, тому якість цього контакту впливає на подальше розслідування, безпеку громади та довіру до держави. Якщо на цьому етапі поліцейський не володіє базовими навичками психосоціальної підтримки, виникає ризик повторної травматизації, емоційної дестабілізації, ескалації конфлікту або відмови людини співпрацювати. Саме тому